

Géger Melinda

## Papír a térben

### Néhány gondolat a III. Országos Papírművészeti Triennáléről

(Kaposvár, Vaszary Képtár, 2005., november)

A műfajokra alapozott országos kiállítások rendszere Magyarországon már a rendszerváltás előtt kialakult. Hagyományosan Szombathely adja a textilművészet, Salgótarján a sokszorosított grafika, Nagyatád a faszobrászat, Győr az egyedi rajz, Esztergom a pasztell – mostanában inkább triennálé jellegű – művészeti seregszemléit. A 90-es évek a művészeti élet átrendeződésével járt: a pénzszüke és a mecenatúra új strukturáinak kialakulása változásokat hozott. E folyamat szerencsére kétirányú volt: bizonyos kiállítások megszűnése és elhaló programok mellett sok új kezdeményezés is elindult. A kaposvári Országos Papírművészeti Triennálé az újonnan induló, műfajra alapozott kiállítások közül való, és életképességét mi sem bizonyítja jobban, hogy 2005 őszén a kiállítás sorozat harmadik rendezvénye nyílt a Vaszary Képtárban Papír forma címmel.

A kiállításra jelentkező több mint 90 és a tárlaton bemutatkozó 51 alkotó számából arra következtethetünk, hogy a papírművészet egyre nagyobb hangsúllyal van jelen a hazai művészeti életben. Egy szüntelenül megújuló, egyéni arculatú médiumról van szó, amely a hagyományos műfajok közti átjárást is biztosítja.

A papír jelentőségének felértékelődéséhez az ezredforduló szemléletváltása nagyban hozzájárult. A hagyományos műfajokban általában alárendelt szerepet töltött be: mindössze hordozóként, alkotó részemeként, illetve a kifejezés elősegítőjeként szerepelt, de nem volt feltétlenül jellemző az anyag tulajdonságait kiaknázó, a mű domináns lényegéhez tartozó művészi megjelenítés. Felhasználását tekintve a művészet történetében a XX. század fordulója hozott fordulópontot. Az avantgarde művészet a klasszikus anyagoktól való elfordulás következtében alkalmazta az egyszerűbb materiákat, köztük a papírt, amely fontos alkotórésze volt a kubista kollázsoknak és a dadaista kompozícióknak is. A kortárs művészet folytatta ezt a gyakorlatot, és az egyszerű, szegényes anyagok tudatos felhasználásával szimbolikus értékeket is magára vállalt, egyúttal erkölcsi ítéletet gyakorolt saját kora felett.

A papír újrafelfedezéséhez természetesen hozzájárult az ezredforduló megváltozó környezeti kultúrája és a természetes anyagok kultusza is. A papírgyártás technológiája sokat fejlődött az elmúlt évtizedekben, így lehetővé vált az anyag felhasználása egymástól eltérő művészeti műfajok számára. A plasztikus felület, a színezés, az átlátszóság és egyéb, taktilis tulajdonságok révén szobrászok és textilművészek is készítenek belőle különféle jellegű alkotásokat. A papír talán az egyik legképlékenyebb anyag, amely szinte korlátlan lehetőségeket nyújt. Legközvetlenebb az átjárás a textilművészet területéről – a papír új szellemű felhasználását Magyarországon elsők közt a 70-es évek textiles kísérleteiben tapasztalhattuk, de természetesen a kapcsolódás a festészeti eljárásokhoz is. A harmadik papírművészeti kiállítás rangos anyaggal bizonyítja, hogy a papír nagyszerű kísérletezési lehetőséget kínál az egyes művészeti ágak és műfajok számára, és ezt igazolja, hogy meglepően sok fiatalot találunk az idej tárlat alkotói és díjazottai közt.

A kiállításon belül legnagyobb csoport a textilművészet eszközeit alkalmazó művészeké. Az emberi test formavilága, a viselet és ennek asszociatív felhasználása jellegzetes témát kínált sokak számára (Ék Erzsébet, Varga Anikó, Jávor Piroska, Balassa Katalin). A textil-jellegű megközelítés másik típusa sokszor végtelenített plasztikus felületek ritmusaival foglalkozott – esetenként természetvízióba ágyazva (Tápai Nóra, Koczogh Anikó, Szűts Angéla, Kádár Katalin, Gulyás Judit, Gimesi Judit, Bornemisza Rozsi). A szövés, a fonás, a rusztikus felületeket kínáló prézelés és domborítás hol monoton ritmusokban, hol geometrikus, illetve organikus konstrukciókban ellenpontozva, önálló plasztikai értéként jelenik meg náluk. E csoporton belül különlegesen egyéni invenciójú alkotások kerültek ki Baráth Hajnal, illetve B. Páger Bernadett kezéből. Baráth Hajnal a magyar textilművészet markáns alakja. Természeti formákhoz közel álló, geomet-

rizáló papírpasztikái elvont sorozatot alkotnak: a plasztikus felületeket begöngyölő, érzékeny hálót formázó héj változása időbeli és egyúttal lelki folyamatokra is utal (Időkapszulák). B. Páger Bernadett, a kiállítás egyik díjazott művésze a horgolás segítségével monumentális hatású plasztikát hozott létre. A hálómotívum szabályos rendszerének finom, törekeny alkotóelemeiből védőgyűrűt képezve testesít meg elvont példázatokot (Helyezkedés).

A kaposvári kiállítás címadása (Papír forma) utal arra, hogy az anyag plasztikus megformálása a kiállított művek legfőbb összekapcsoló elve. Az autonóm papírmű sajátos átmenetet képez a sík és a tér között: a síkplasztikák világából indulva fokozatosan vette birtokba a három dimenziót. Kulpinszky Renáta Tájsorozatának három plasztikája a kiállítás legmegragadóbb alkotásai közé tartozik. A művésznő lírai sorozata egy táji látomás töredékeit vonultatják fel. A zöld színű, erőteljes tapintásélményt nyújtó, érzéki síkok – egymásba folyó, végtelen mezőket formálva – a tektonikus rétegek öntörvényűségét és a természet erejét, méltóságát közvetítik. A térplasztikákon belül sajátos szint képviselnek Varkoly László látvány és amorf formák átmenetei közt játszó organikus konstrukciói vagy László Bandy bravúros terei, áthatások végtelenül bonyolult ritmusaival. Borza Teréz lehetőleg finom plasztikája (Születés) a természet iránti művészi áhítat tiszta poézise. A művésznő a kifinomult porcelánt cserélte fel rusztikus hatású természetes anyagokra, amikor hánccból és merített papírból összepréselt, lebegő tojáshéj-szerkezeteket formált. Finoman nőies világának sajátos ellentéte Butak András architektuális ritmusokkal szabdaltnak, többdimenziós szerkeze-  
teinek.



Enteriőr a III. Országos Papírművészeti Triennáléről  
(Kaposvár, Vaszary Képtár, 2005 november)

Különös szint képviselnek a kaposvári anyagban az objektok, esetenként létezésükben is paradox, ironikus tárgypersziflázsok, mint Baktay Patrícia Házimozija, mely a papír transzparenciáját hasznosítja, Sejben Lajos érzéki Lelete vagy Sipos Barbara Mosogatója. Ez utóbbi pszude-plasztika rokona Bartalus Ildikó két emblemikus kítűzője is. A művésznő a papírfelület gyűrődését kihasználva a XX. századi nemi szerepekhez kapcsolódó metaforikus tárgyakat – brossokat készített. Az irreális méret mellett a fémet imitáló papír önmagában is groteszk tartalmakat idéz, és a fogyasztói kultúra konzumvilágát, illetve a benne manifesztálódó hamis minőség egymásmellettségét demonstrálja. A papírművészeti kiállítások elmaradhatatlan darabjait alkotják az objektok csoportján belül a művészkönyvek. Egy-egy alkotó önálló világa ölt testet bennük sajátosan kötött, ugyanakkor igen szellemes formában. Köztük Kovács Péter Balázs rendkívül sokoldalú művész, aki többféle technikában évek óta foglalkozik egy jellegzetes motívum, a szelence feldolgozásával. Ezúttal két könyv-variációba átültetett változatot állította ki Kaposváron, a gyűjtőszennvedély objektjeiként. Érett tónusokból kialakított festői felületei és változatos formavilága ellentétje lehet Budaházi Tibor hengerkönyveinek, melyek imamalom-szerű, monoton ritmusokat ismétlő, puritán plasztikai világot képviselnek. A könyvlapok finom, törékeny rendjét foglalta kompozícióba Pataki Tibor is, akinek művészkönyvei évek óta az emberi sors különféle példázatait idézik szimbolikus nyelven. Egymáson fekvő könyvlapok festői hatású rétegeire komponálta végtelenné tágítható tér-idő asszociációit. A lapok festői faktúrája jelenik meg Matzon Ákos alkotásain is: plasztikus fehér tömbjeinek ritmusa a művész jellegzetes képi világára utal, ugyanakkor a festői finomságú felületek e fegyelmezett világ másik összetevőjére, a harmóniakeresésre is utalnak.

A kaposvári kiállítás további, markáns csoportját azon alkotások képezik, melyek a festészet nyelvéhez közelebb állva, faktúrák, felületek, elemi formák sokrétű világát használják fel metaforikus gondolatok kifejezésére. Sok friss szemléletű, érdekes és változatos művel találkozunk köztük: érzékeny, leheletfinom darabok mellett sötét, drámai kontrasztokkal terhelt kompozíciók is megjelennek. Lieber Erzsébet festői faktúrái ritmikus folyamatábrák, a természet és fényállapotok ritmusaiból szőtt metamorfózisok. Az idő múlásának, csonkolt felületek drámai nyomait viselik magukon Batai Sándor papír-reliefjei. Jancsikity József, Jakobovits Miklós és Székács Zoltán különleges, meditatív elcsendesültségében megkapó képi világba vezet. Az utóbbi művész idősíkok mélyébe ágyazott kulturális hordalékok feltárásával foglalkozik. Derűs, kiegyensúlyozott, érezhetően metafizikus tartalmakra fogékony világa egy ősi, leginkább mediterrán világ jelképeivel kapcsolódik. M. Novák András szintén a mediterrán mítosz archaikus emlékművét alkotta meg. Ariadné történetében jól érzékelhetően általános emberi sorsot idéz meg: a csonkolt felület és borongós színhangulat a magány és megtöretettség szakrálissá avatott mementója. Lecsupasztított, drámai világ Ihanus Sirpa és Zsankó László plasztikája is, melyek fekete-fehér kontrasztokra épülő, az emberi környezet tárgyi motívumaiból formált elvont struktúrák. Míg Ihanus Sirpa az ablak és függöny motívumaiból meditatív, csendállapotokat, Zsankó a tördelt kerékabroncsformából expresszívén pulzáló, nyers erővel ható képi történetet formált.



Kuplinszky Renáta: Centroverzio – Táj III.